

ARTILJERIJSKO-RAKETNA PODRŠKA U IZVOĐENJU OPERACIJA

Slaviša M. Jotić, Rade V. Slavković
Univerzitet odbrane u Beogradu, Vojna akademija

Izvođenje operacija u savremenim uslovima vrlo je složen, kompleksan i odgovoran zadatak komandanata, komandi i komandira jedinica. Karakteristike savremenih operacija i način njihovog izvođenja sve više ističu potrebu za jakom i efikasnom artiljerijsko-raketnom podrškom i zavisnost od nje.. Danas artiljerijsko-raketna podrška predstavlja važan segment svake operacije. Zbog toga proučavanju fenomena artiljerijsko-raketne podrške i shvatanju njenog uticaja na izvođenje operacija treba posvetiti posebnu pažnju, jer efekti artiljerijsko-raketnih dejstava umnogome opredeljuju ishod operacije.

Ključne reči: *operacije, artiljerijsko-raketna podrška, izvođenje operacija*

Uvod

Novo operativno okruženje nameće potrebu za dogradnjom nauka odbrane u oblasti pripreme i izvođenja borbenih operacija.¹ Izuzetno brz razvoj tehnike i tehnologije sve više utiče na sadržaj i tok savremenih borbenih operacija. Danas ih karakteriše kompleksna dinamika izvođenja, višestruko povećana vatrena moć i mogućnosti borbenih sistema, ostvarivanje vatrenih udara sa velike udaljenosti i primena različitih oblika manevra. Upravo ove karakteristike nameću neophodnost proučavanja i stalne nadogradnje upotrebe artiljerijsko-raketne podrške.

Bez obzira na to što su današnje operacije znatno drugačije od onih iz prošlosti, treba naglasiti da artiljerijsko-raketna podrška ima izuzetno veliki značaj kao što je to oduvek bilo. Ono što se može uočiti posmatrajući operacije nekada i operacije danas kroz „lupu“ artiljerijsko-raketne podrške jesu njihove izmenjene uloge i zadaci. Nekada je glavni zadatak artiljerijsko-raketne podrške bio kako ostvariti što veću vatrenu moć na cilju. Danas pred savremenom artiljerijsko-raketnom podrškom stoji izazov kako sa što veće daljine najpreciznije pogoditi cilj i kako povećati pokretljivost i manevarske mogućnosti. Upravo zbog ovih kompleksnih izazova koji se postavljaju pred savremenu artiljerijsko-raketnu podršku može se reći da ona ima ključni ili čak presudni značaj na izvođenje savremenih operacija.

Danas se savremene operacije ne mogu zamisliti bez snažne podrške glavnim snagama i snagama u rezervi, bez efikasne zaštite krila i bokova, bez delotvornog ometanja komandovanja i snabdevanja neprijateljevim trupama i bez snažnog dejstva po neprijate-

¹ Зоран Кнежевић и Раде Славковић, „Специфичности и проблеми употребе снага артиљеријско-ракетне подршке у борбеним операцијама“, *Војно дело* 2012, зима 2012: 115.

ljevim artiljerijsko-raketnim jedinicama, jedinicama za PVD, rezervi i desantnim snagama. Upravo izvršavajući ove zadatke artiljerijsko-raketna podrška stasava u presudni i odlučujući faktor izvođenja operacija.

Cilj ovog rada jeste da se spozna značaj, mesto i uloga savremene artiljerijsko-raketne podrške u izvođenju operacija sagledavanjem njenog mesta i uloge u svim etapama izvođenja operacije. Samo na taj način mogu se sagledati moguće specifičnosti, teškoće i problemi upotrebe artiljerijsko-raketne podrške u operacijama, a sve radi donošenja adekvatne i valjane odluke o njenoj upotrebi.

Osnove artiljerijsko-raketne podrške u operacijama

Ciljevi koji se postavljaju pred jedinice koje izvode savremene operacije zahtevaju od njih vatru sa određenih odstojanja, jako preciznu i vrlo razornu. Uzimajući u obzir ovu činjenicu potrebno je istaći da značaj jedinica artiljerijsko-raketne podrške iz dana u dan sve više raste. Zbog svakodnevnih dinamike, nadogradnje i usavršavanja jedinica artiljerijsko-raketne podrške, preduslov za njihovu efikasnu upotrebu jeste poznavanje snaga, njihovih osnovnih karakteristika i zadataka u kojima se upotrebljavaju.

Mesto, uloga i zadaci artiljerijsko-raketne podrške u operacijama

Radi adekvatnog i potpunog razumevanja mesta, uloge i zadataka artiljerijsko-raketne podrške u operacijama potrebno je do kraja raščlaniti i definisati sam pojam artiljerijsko-raketne podrške. U Doktrini Kopnene vojske artiljerija se definiše kao „rod Kopnene vojske namenjen za vatrenu podršku i praćenje taktičkih jedinica pešadije i oklopnih jedinica”.² Analizirajući ovu činjenicu možemo zaključiti da artiljerija svoje zadatke izvršava vatrom koja predstavlja „osnovno sredstvo za neutralisanje i uništavanje neprijateljeve žive sile i tehnike na kopnu, moru i u vazдушnom prostoru”.³ Podrška predstavlja „dejstvo artiljerije, oklopnih jedinica, inženjerije i drugih rodova i vidova oružanih snaga radi pomoći snagama koje su nosilac određenog borbenog zadatka”.⁴

Analizirajući ove pojmove i njihova značenja možemo reći da vatrena podrška predstavlja dejstvo vatrom artiljerijskih, artiljerijsko-raketnih i jedinica avijacije, sa ciljem da se stvore uslovi za slobodan manevar sopstvenim snagama, da se spreči manevar neprijatelja i da se utiče na njegov moral.⁵

Rezultati koji se ostvaruju upotrebom vatrene podrške iskazuju se preko usporavanja, neutralisanja i uništenja neprijateljevih snaga za izvođenje operacija.⁶

Da bi ostvarile svoja ne tako mala očekivanja u operacijama, artiljerijsko-raketne jedinice treba u svakom momentu da budu spremne za izvršavanje određenih zadataka koje

² *Доктрина Копнене војске* (Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012), 33.

³ *Војни лексикон* (Београд: ВИЗ, 1981), 657.

⁴ *Војни лексикон*, 407.

⁵ *Доктрина операција Војске Србије* (Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012), 77.

⁶ *Доктрина операција Војске Србије*, 77.

od nje očekuju podržavane jedinice. Obim i vrsta ovih zadataka zavisi od vrste operacije, cilja koji se želi postići, borbenog rasporeda neprijatelja na pravcu angažovanja, odluke komandanta podržavane jedinice, ideje manevra, vrste i kalibra oruđa i odobrene količine municije, osobina zemljišta i raspoloživog vremena za pripremu i izvršenje zadatka.

Osnovni zadaci jedinica artiljerijsko-raketne podrške su: „ometanje i usporavanje neprijateljevih snaga u pripremi, organizovanju i izvođenju borbenih operacija, podrška dejstava glavnim snagama na težištu izvođenja borbenih operacija, priprema i podrška uvođenja rezerve, obezbeđenje krila, bokova, spojeva, dostignutih linija i prihvata vlastitih jedinica na određenim linijama, neutralisanje neprijateljevih artiljerijsko-raketnih jedinica, jedinica za PVD, rezervi i desantnih snaga, neutralisanje i ometanje rada neprijateljevog sistema komandovanja, osmatranja i telekomunikacija, priprema i podrška dejstva jedinica ubačenih u neprijateljev raspored, ometanje kretanja i odmaranja neprijatelja, neutralisanje (uništenje) neprijateljevih baza, skladišta i drugih izvora snabdevanja”.⁷

Da bi u potpunosti ostvarile ove ne tako jednostavne zadatke, jedinice artiljerijsko-raketne podrške treba da ostvare vatru sa određenim efektima po neprijatelju, a to su: „neutralisanje, zaprečavanje, uništenje, rušenje i ometanje”.⁸

Jedinice artiljerijsko-raketne podrške svoje zadatke i efekte po neprijatelju ostvaruju po zahtevu podržavane jedinice (neposredna podrška) ili samostalno (posredna podrška). „Neposrednom vatrenom podrškom se direktno utiče na dejstva podržavane jedinice kroz ostvarivanje koncentričnih ili zaprečnih vatri. Posrednom vatrenom podrškom dejstvuje se po otkrivenim snagama, objektima i sredstvima neprijatelja koje u tom trenutku ne ispoljavaju neposredan uticaj na dejstva podržavane jedinice, ali ga u manjoj ili većoj meri mogu ispoljiti u narednom periodu. Posredna vatrena podrška ostvaruje se dejstvom po skladišnim kapacitetima neprijatelja, saobraćajnim i komunikacionim centrima i aerodromima”.⁹

Može se zaključiti da jedinice artiljerijsko-raketne podrške svojim raznovrsnim zadacima i efektima vatre imaju veliki uticaj na izvršavanje zadataka, kako podržavanih jedinica, tako i neprijateljevih snaga. Samim tim, izvođenje i ostvarivanje ciljeva borbenih operacija nezamislivo je bez artiljerijsko-raketne podrške.

Snage za izvođenje artiljerijsko-raketne podrške u operacijama

Da bi artiljerijsko-raketna podrška opravdala svoje mesto, ulogu i zadatke u operacijama neophodno je da se snage koje je izvode adekvatno i celishodno organizuju. U zavisnosti od vrste i cilja operacije jedinice artiljerijsko-raketne podrške obrazuju artiljerijske i raketne grupe. Kada je reč o formiranju grupa, posebno treba imati u vidu činjenicu da se grupisanjem snaga artiljerijsko-raketne podrške zadovoljavaju načela modularnosti, elastičnosti i finansijske održivosti u organizovanju snaga. Na taj način formiraju se potrebne snage u skladu sa predstojećom operacijom i konkretizuje težište dejstva.

Takođe, kada je u pitanju adekvatna upotreba artiljerijsko-raketnih jedinica posebnu pažnju treba obratiti i na zauzimanje borbenog rasporeda u skladu sa predstojećim za-

⁷ *Правило артиљеријске бригаде, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 11.

⁸ Исто.

⁹ M. Grujić, „Artiljerijsko-raketna podrška odbrambenih dejstava snaga na vojištu u početnom periodu rata” (ispitna tema za čin general-majora., CVŠ JNA, 1986), 15.

datkom, mestom i ulogom jedinice koja se podržava, dobijenim zadacima, uslovima zemljišta i operativnim okruženjem.

Borbeni raspored artiljerijsko-raketnih jedinica ima sledeće elemente:

- komandno-izviđački deo;
- vatreni deo;
- logistički deo.¹⁰

Svaki od elemenata borbenog rasporeda treba da ispunjava određene uslove radi uspešne realizacije predstojećeg zadatka.

Komandno-izviđački deo ima zadatak da upravlja vatrom artiljerijsko-raketnih jedinica. Kako bi zadatak u operaciji bio izvršen, komandni deo se razmešta na komandnim mestima i osmatračnicama, a izviđački deo na osmatračnicama i osmatračkim stanicama. Radi postizanja što efikasnijeg komandovanja potčinjenim jedinicama, komandna mesta mogu biti: osnovna, logistička, isturena, rezervna, objedinjena, vežbovna i lažna.

Kada su u pitanju osmatračnice jedinica artiljerijsko-raketne podrške one mogu biti: osnovne, privremene, rezervne, pomoćne (istaknute, bočne, bliske) i lažne.¹¹

Vatreni deo sačinjavaju vatreni delovi artiljerijskih jedinica koji se u borbi razmeštaju na vatenim položajima, dok se raketne jedinice razmeštaju na vatenom i očekujućem položaju.

Prema nameni, vatreni položaji mogu biti: osnovni, privremeni, naredni, rezervni i lažni.¹²

Logistički deo, kao element borbenog rasporeda, postoji samo u artiljerijskoj brigadi i divizionu. Namena logističkog dela je pružanje optimalnih uslova za nesmetano funkcionisanje i izvršavanje zadataka jedinica artiljerijsko-raketne podrške u operacijama.

Artiljerijsko-raketna podrška u izvođenju operacija

Udar, moć, precizna vatra i iznenađenje jesu karakteristike dejstva jedinica artiljerijsko-raketne podrške koje umnogome utiču na tok operacije. Zbog toga se planskom i efikasnom upotrebom jedinica artiljerijsko-raketne podrške u toku izvođenja operacija uspešno mogu ostvariti svi postavljeni zadaci, iskoristiti prednosti i prikriti postojeći nedostaci, čime se stvaraju povoljni uslovi da se postigne krajnji ishod operacije.

Komandovanje

Komandovanjem jedinicama artiljerijsko-raketne podrške u toku izvođenja operacija usmeravaju se potčinjene jedinice u izvršavanju vatrene podrške, kako bi se postigli definisani efekti radi ostvarenja cilja operacije. Komandovanje omogućava da se raspoloživi resursi upotrebe na najbolji način, odnosno da se jedinice u izvođenju operacija grupišu na težištu i operativnim rasporedom minimiziraju gubici u tehnici i ljudstvu.

¹⁰ Ovakav borbeni raspored karakterističan je za artiljerijsku brigadu i divizion, dok baterija u svom sastavu nema logistički deo. *Борбено правило артиљерије* (Ниш: Команда КоВ, 2013) 10-11.

¹¹ *Правило артиљеријске бригаде, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 15.

¹² U artiljerijskoj brigadi, pored ovih položaja, za artiljerijsko-raketne divizione određuju se i očekujući, tehnički i lansirni položaji. *Правило артиљеријске бригаде, привремено*, 17.

Ako se uzmu u obzir brojne specifičnosti jedinica i načini njihovog dejstva u operacijama može se zaključiti da je komandovanje jedinicama artiljerijako-raketne podrške izuzetno složeno i kompleksno. Sa druge strane, bez efikasnog komandovanja nema ni uspešno izvedene podrške, bez obzira na veliku vatrenu moć koju poseduju jedinice artiljerijsko-raketne podrške. Upravo zbog toga na komandovanje artiljerijsko-raketnom podrškom u izvođenju operacija treba obratiti posebnu pažnju. To se prevashodno odnosi na komandante jedinica koje izvode artiljerijsko-raketnu podršku, a posebno na komandante kojima su ove jedinice pridodate.

„Komandovanje brigadom u operaciji zavisi od načina njene upotrebe. Kada brigada obrađuje više artiljerijskih grupa, jednom grupom, načelno, komanduje komandant brigade, drugom zamenik komandanta, a ostalim grupama jedan od komandanata divizionata, po odluci komandanta brigade. U skladu sa konkretnom situacijom i naređenjem pretpostavljenog komandanta, komandant brigade naređuje obrazovanje artiljerijskih grupa, određuje komandante tih artiljerijskih grupa i naređuje prepočinjavanje određenih jedinica iz sastava brigade”.¹³

Jedinicama artiljerijsko-raketne podrške zadaci treba da se izdaju jasno i precizno, kako bi se najcelishodnije organizovale snage za njegovo izvršenje, a komandantu omogućila inicijativa, sloboda delovanja i pravovremeno donošenje celishodne odluke u skladu sa naređenjima pretpostavljenog.

„Vatrene zadatke brigadi u ulozi artiljerijske grupe određuje komandant podržavane jedinice – sastava. Ako je komandant brigade dobio samo taktičke zadatke, vatrene zadatke određuje sam, na osnovu taktičkih zadataka dobijenih od komandanta podržavane jedinice – sastava, njegove odluke za izvođenje operacije, raspoloživih podataka o rasporedu neprijatelja i sopstvene procene. Određuju se u osnovnim ili dopunskim vatretnim zonama brigade, prema fazama operacije i pojasevima (položajima, linijama) na zemljištu (rejonu) gde je neprijatelj otkriven ili gde se predviđa da će se pojaviti”.¹⁴

S tim u vezi, veoma je važno poznavati zadatak podržavane jedinice i neprekidno održavanje sadejstva koje treba precizno da se organizuje i neprekidno sprovodi, kako ne bi došlo do gubitaka od vlastite vatre.

Dejstva i protivdejstva

„Dejstva i protivdejstva su organizovane, međusobno povezane i relativno samostalne borbene aktivnosti snaga u operacijama. Međusobno se razlikuju prema cilju, načinu ispoljavanja i odnosu prema prostoru, a realizuju se upotrebom komandi i jedinica različitog nivoa, kao formacijskih struktura ili privremenih sastava”.¹⁵

U zavisnosti od vrste operacije, uslova u kojima se ona izvodi i karakteristika zone izvođenja, jedinice artiljerijsko-raketne podrške organizuju sadržaje dejstava i protivdejstava koji obezbeđuju uspešno suprotstavljanje glavnim nosiocima udara, vatre i manevarske moći neprijateljevih snaga. Nadmoćnost dejstava jedinica artiljerijsko-raketne podrške nad protivdejstvima neprijatelja ima za rezultat uništenje neprijateljevih snaga, odnosno dostiza-

¹³ *Правило артиљеријске бригаде, привремено*, 21.

¹⁴ *Правило артиљеријске бригаде, привремено*, 31.

¹⁵ *Доктрина Копнене војске* (Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012), 79.

nje cilja. Težišno, jedinice artiljerijsko-raketne podrške koriste se u artiljerijsko-raketnim i protivartiljerijsko-raketnim dejstvima. Pored ovih dejstava, u zavisnosti od objekta ispoljavanja dejstva, mogu se koristiti i u: pešadijskim i protivpešadijskim dejstvima, protivoklopnim, protivvazduhoplovnim, elektronskim i protivelektronskim, inžinjerijskim i protivinžinjerijskim, protivdiverzantskim i protivterorističkim i protivbrodskim dejstvima.

Pešadijskim dejstvima jedinice artiljerijsko-raketne podrške raspoloživim pešadijskim naoružanjem uništavaju i onesposobljavaju neprijateljevu živu silu i borbena sredstva u zoni svog razmeštaja.

Protivpešadijska dejstva imaju izuzetno veliki značaj za jedinice artiljerijsko-raketne podrške. Ona se planiraju i organizuju u svim fazama operacija sa ciljem da se neprijatelju nanese što veći gubici dejstvom po pešadijskim jedinicama neprijatelja i infrastrukturi koju koriste. Na taj način jedinice artiljerijsko-raketne podrške ostvaruju zadatke vatrene podrške podržavane jedinice, ali takođe štite sopstvene elemente borbenog rasporeda od iznenadnog i neposrednog dejstva neprijateljevih pešadijskih jedinica.

Važno je napomenuti da se protivpešadijska dejstva prilikom izvođenja vatrene podrške podržavanoj jedinici ostvaruju dejstvom artiljerijsko-raketnih sistema po zonama verovatnog prikupljanja neprijateljevih pešadijskih jedinica, pravcima verovatnog nastupanja i rejonima baziranja. Prilikom zaštite elemenata sopstvenog borbenog rasporeda protivpešadijska dejstva izvode se dejstvom po neprijateljevim ubačenim i ostavljenim delovima, i to upotrebom pešadijskog naoružanja. Zaštita elemenata sopstvenog borbenog rasporeda ostvaruje se preduzimanjem odgovarajućih mera borbenog osiguranja.

Protivoklopna dejstva artiljerijsko-raketne jedinice izvode, takođe, u svim fazama operacija i to na malim i srednjim daljinama. Glavni objekti protivoklopnih dejstava jesu oklopne jedinice neprijatelja, skladišta municije i pogonskih sredstava, remontni kapaciteti i saobraćajnice. Jedinice artiljerijsko-raketne podrške mogu ostvariti protivoklopna dejstva u dubini vatrene zone i u rejonu vatrenih položaja. Ako se protivoklopna dejstva izvode u dubini vatrene zone ona se ostvaruju koncentracijom vatri i upotrebom nepokretnih i pokretnih zaprečnih vatri, dejstvujući po rejonima prikupljanja i na pravcima kretanja ili dejstva neprijateljevih oklopnih snaga. U rejonu vatrenih položaja jedinice artiljerijsko-raketne podrške izvode protivoklopna dejstva protiv neprijateljevih oklopnih snaga koje su prodrle u ovaj rejon, dejstvujući neposredno po njima.¹⁶

Važno je napomenuti da protivoklopna dejstva jedinice artiljerijsko-raketne podrške izvode posrednim gađanjem u okviru izvođenja artiljerijsko-raketne podrške podržavane jedinice i neposrednim gađanjem sa protivoklopnih položaja u slučaju upotrebe artiljerijsko-raketnih jedinica za protivoklopnu borbu.¹⁷ U jednom i drugom slučaju protivoklopna dejstva ostvaruju se u skladu sa planom artiljerijsko-raketne podrške podržavane jedinice.

Protivoklopna dejstva jedinice artiljerijsko-raketne podrške mogu ostvariti i u okviru mera borbenog osiguranja. Cilj protivoklopnih dejstava u ovom slučaju je sprečavanje iznenadnog prodora neprijateljevih oklopnih snaga u elemente sopstvenog borbenog rasporeda. Protivoklopna dejstva u okviru mera borbenog osiguranja ostvaruju se pravilnim izborom mesta koje će posesti pojedini elementi borbenog rasporeda, gde se posebno vodi računa da se mesta biraju iza prirodnih protivoklopnih prepreka na udaljenju do

¹⁶ *Правило артиљеријске бригаде, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 44.

¹⁷ U mehanizovanom bataljONU jedan od nosilaca protivoklopnih dejstava je protivoklopno raketni vod naoružan sa POLO M-83.

500 metara, a na mogućim pravcima pojave neprijateljevih oklopnih snaga postavljaju se grupe protivoklopnih mina i druge protivoklopne prepreke.¹⁸ Takođe, protivoklopna dejstva u okviru mera borbenog osiguranja ostvaruju se i upotrebom ličnih protivoklopnih sredstava koja jedinice artiljerijsko-raketne podrške poseduju u svom sastavu.

Artiljerijsko-raketna i protivartiljerijsko-raketna dejstva, kao preovlađujuća dejstva jedinica artiljerijsko-raketne podrške, planiraju se i izvode u celoj vatrenoj zoni jedinice koja se podržava, i to u svim fazama izvođenja operacija.

Artiljerijsko-raketnim dejstvima ostvaruju se zadaci artiljerijske vatrene podrške, uništava se i neutrališe živa sila i borbena sredstva neprijatelja, ruše i oštećuju objekti komandovanja i vojne infrastrukture i otvaraju prolazi u minskim i drugim preprekama. Objekti za artiljerijsko-raketna dejstva glavne su snage neprijatelja, rejoni prikupljanja, vatreni položaji, artiljerijsko-raketne i oklopne jedinice, telekomunikacioni centri i komandna mesta neprijatelja.¹⁹

Protivartiljerijsko-raketnim dejstvima ostvaruje se dejstvo po neprijateljevoj artiljeriji i raketnim jedinicama, kao i po neprijateljevim elementima operativnog rasporeda i objektima.²⁰

Uzimajući u obzir prethodno pomenute činjenice vezane za artiljerijsko-raketna i protivartiljerijsko-raketna dejstva može se reći da je njihov značaj veoma veliki, jer se njihovim sistematskim i neprekidnim delovanjem, ne samo na artiljerijsko-raketne već i po ostale objekte dejstva ispoljava odlučujući uticaj na upotrebu neprijateljevih jedinica.

Zbog toga je potrebno da se izboru objekata dejstva artiljerijsko-raketnih jedinica posveti adekvatna pažnja u svim jedinicama taktičkog i operativnog nivoa. U podržavanim jedinicama se radi određivanja objekata dejstava i predlaganja upotrebe artiljerijsko-raketnih jedinica određuje specijalistički štabni oficir za vatrenu podršku.

„Protivvazduhoplovnim dejstvima nanose se gubici vazduhoplovnim snagama neprijatelja na kopnu, u vazдушnom prostoru i njihovoj infrastrukturi”.²¹

S obzirom na to da jedinice artiljerijsko-raketne podrške u svom sastavu nemaju adekvatna sredstva za dejstvo protiv ciljeva u vazдушnom prostoru, osnovni nosilac protivvazduhoplovnih dejstava u vazдушnom prostoru jesu pridate jedinice za PVD.

Upotrebom jake i koncentrične vatre iz pešadijskog naoružanja i protivavionskih mitraljeza koje poseduju pojedine jedinice artiljerijsko-raketne podrške može se ostvariti dejstvo po helikopterima, niskoletućim avionima i bespilotnim letelicama. Međutim, uzimajući u obzir karakteristike pojedinih vazduhoplovnih sredstava, ali i karakteristike sredstava koja poseduju jedinice artiljerijsko-raketne podrške, takvo dejstvo je izuzetno rizično.

Uspešna protivvazduhoplovna dejstva na ciljeve u vazдушnom prostoru uslovljena su odgovarajućim sprovođenjem vazdušnog osmatranja i javljanja.²²

Kada je reč o protivvazduhoplovnim dejstvima na snage neprijatelja na kopnu, jedinice artiljerijsko-raketne podrške ih ostvaruju izvođenjem zadataka vatrene podrške. Osnovni objekti protivvazduhoplovnih dejstava su neprijateljevi aerodromi, helidromi i drugi objekti koje koristi neprijateljeva avijacija.

¹⁸ *Правило артиљеријски дивизион за подршку* (Београд: ВИЗ, 1976), 121.

¹⁹ *Правило артиљеријске бригаде, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 44.

²⁰ *Правило артиљеријске бригаде, привремено*, 45.

²¹ Исто.

²² Osmatranje vazdušnog prostora i javljanje o vazdušnoj opasnosti u bateriji obavljaju osmatrači u pojedinim elementima borbenog rasporeda. Poslužioc protivavionskih mitraljeza jednovremeno su i osmatrači vazdušnog prostora. *Borbena pravilo artiljerijska baterija (vod, odeljenje) za podršku* (Београд: ВИЗ, 1979), 125.

„**Elektronska dejstva** u elektromagnetnom spektru identifikuju i umanjuju sposobnosti neprijatelja i štite sopstvene kapacitete telekomunikaciono-informatičkih sistema. Obuhvataju elektronsku podršku, napad i zaštitu”.²³ Artiljerijsko-raketne jedinice u svom sastavu nemaju sredstva za izvođenje ovakvih dejstava. Međutim, ako postoji potreba jedinice artiljerijsko-raketne podrške mogu biti podržane jedinicama za elektronska dejstva.

„**Protivelektronska dejstva** onemogućavaju rad, uništavaju, oštećuju i izbacuju iz upotrebe elektronska sredstva i elektronske sisteme neprijatelja”.²⁴ Jedinice artiljerijsko-raketne podrške ostvaruju ovakva dejstva izvodeći zadatke vatrene podrške podržavanoj jedinici.

Glavni objekti dejstva artiljerijsko-raketnih jedinica prilikom izvođenja protivelektronskih dejstava jesu vojna elektronska sredstva i sistemi neprijatelja.

Radi uspešnog realizovanja protivelektronskih dejstava rad artiljerijsko-raketnih jedinica i podržavane jedinice treba u potpunosti da bude usklađen po vremenu i prostoru.

„**Inžinjerijskim dejstvima** neprijatelju se nanose gubici i sprečava, usporava i kanališe njegovo kretanje i manevar snaga. Izvode se zaprečavanjem objekata, rejonu i pravaca. Nosilac inžinjerijskih dejstava su inžinjerijske jedinice, a izvode ih i ostale jedinice na svojim položajima, u rejonima i zonama borbenih dejstava”.²⁵

Suština **inžinjerijskih dejstava** ogleda se u izvođenju radova na ojačavanju prirodnih i izradi veštačkih prepreka. Inžinjerijska dejstva izvode se radi neposredne zaštite elemenata borbenog rasporeda artiljerijsko-raketnih jedinica od iznenadnog napada neprijatelja. Zbog toga artiljerijsko-raketne jedinice izrađuju minsko-eksplozivne prepreke za neposrednu zaštitu, učestvuju u izradi raznovrsnih fortifikacijskih prepreka, a izvode i manja rušenja na putevima.

Objekti inžinjerijskih dejstava artiljerijsko-raketnih jedinica jesu pešadijske, oklopne i desantne snage neprijatelja.

„**Protivinžinjerijska dejstva** obuhvataju: savlađivanje prepreka, uređenje puteva, utvrđivanje, neutralisanje i uništenje inžinjerijskih jedinica neprijatelja”.²⁶

Primenom **protivinžinjerijskih dejstava** umanjuje se efekat inžinjerijskih i drugih dejstava neprijatelja, a sopstvenim snagama stvaraju povoljni uslovi za dejstva, kretanje i manevar.

Artiljerijsko-raketne jedinice izvode protivinžinjerijska dejstva samostalno za svoje potrebe, u skladu sa mogućnostima, situacijom i trenutnim potrebama, ali i uz podršku i sadejstvo podržavane jedinice. Suština protivinžinjerijskih dejstava ogleda se u uređenju prilaznih puteva do elemenata borbenog rasporeda ili na uklanjanju manjih prepreka na putevima. Po potrebi, artiljerijske jedinice izrađuju prolaze u minsko-eksplozivnim preprekama, uklanjaju pojedinačne mine i druge prepreke u rejonima borbenog rasporeda, koristeći se formacijskim ili priručnim sredstvima. Takođe, u okviru izvođenja vatrene podrške podržavane jedinice artiljerijsko-raketne jedinice mogu ostvariti dejstvo protiv neprijateljevih inžinjerijskih jedinica na pravcima njihove upotrebe ili u rejonima njihovog razmeštaja.

Inžinjerijska i protivinžinjerijska dejstva su veoma značajna za jedinice artiljerijsko-raketne podrške i izvode se u svim fazama operacije. Glavni nosioci ovih dejstava u jedinicama artiljerijsko-raketne podrške jesu sopstvene inžinjerijske jedinice, ali i sve ostale jedinice, u skladu sa svojim mogućnostima.

²³ *Правило артиљеријске бригаде, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 45.

²⁴ *Правило артиљеријске бригаде, привремено*, 46.

²⁵ *Борбено правило артиљерије, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 31.

²⁶ *Борбено правило артиљерије, привремено*, 31.

„**Protivdiverzantska i protivteroristička dejstva** obuhvataju mere, postupke i borbena dejstva jedinica kojima se parališu, onemogućavaju ili otežavaju diverzantska i teroristička dejstva neprijatelja, štite i obezbeđuju jedinice, stanovništvo, objekti, materijalna i druga dobra od diverzantskih dejstava neprijatelja”.²⁷

Za preduzimanje protivdiverzantskih i protivterorističkih dejstava odgovorne su sve jedinice artiljerijsko-raketne podrške – svaka na svom nivou i u svojim rejonima raspoređa. Ova dejstva sprovode se primenom mera borbenog osiguranja.

Ako je vatreni zadatak jedinica artiljerijsko-raketne podrške u zahvatu unutrašnjih plovnih puteva, ove jedinice realizuju **protivbrodska dejstva**. Ovim dejstvima uništavaju se ili oštećuju plovnih objekti i vojni brodovi u toku dejstava, plovidbe na unutrašnjim plovnim putevima i sidrenja u lukama i remontnim kapacitetima.

Obezbeđenje snaga

Obezbeđenje snaga predstavlja „sadržaj vojne delatnosti koji je usmeren na stvaranje uslova za realizaciju misija i zadataka”.²⁸

Obezbeđenjem snaga u operaciji stvaraju se povoljni uslovi za pravovremeno i uspešno pripremanje i upotrebu snaga artiljerijsko-raketne podrške. To je neprekidan proces u svim fazama izvođenja operacija, ali je naročito izražen u fazi izvođenja operacija zbog znatno dinamičnijeg utroška resursa i neposrednog uticaja različitih faktora na živote ljudi i izvršenje postavljenih zadataka. Vrste obezbeđenja su: „kadrovsko; obaveštajno; bezbednosno; telekomunikaciono- informatičko; protivnuklearno, protivhemijsko i protivbiološko; geotopografsko; pravno; finansijsko; meteorološko i navigacijsko obezbeđenje i logistička podrška”.²⁹

Kadrovsko obezbeđenje podrazumeva obezbeđenje ljudstva i podršku personalu radi njihovog što efikasnijeg obavljanja zadataka. Ono obuhvata: planiranje i popunu jedinica artiljerijsko-raketne podrške osposobljenim personalom; izgradnju i jačanje vojnih kolektiva; informisanje; preduzimanje mera za održavanje i jačanje morala; psihološke pripreme; zadovoljavanje verskih potreba i rešavanje statusnih pitanja i brigu o članovima porodica, radi što boljeg angažovanja i zalaganja ljudstva. Kadrovsko obezbeđenje je proces koji se kontinuirano sprovodi bez prekida i zastoja.

Bez obzira na veoma veliki uticaj tehnike na izvođenje artiljerijsko-raketne podrške ne može se zanemariti značaj ljudstva, naročito u pogledu njegove obučenosti i osposobljenosti. To se posebno odnosi na obučenost i osposobljenost u odlučivanju i neposrednom rukovanju artiljerijsko-raketnom podrškom, jer ako ne posedujemo obučeno i osposobljeno ljudstvo značaj i efikasnost tehnike se mnogostruko umanjuje. Zbog toga u kadrovskom obezbeđenju jedinica artiljerijsko-raketne podrške naročitu pažnju treba obratiti na stalan proces usavršavanja i praćenja savremenih dostignuća iz ove oblasti.

Obaveštajno obezbeđenje u jedinicama artiljerijsko-raketne podrške organizuje se i izvodi radi prikupljanja, obrade i korišćenja obaveštajnih podataka o stanju i namerama neprijatelja, prostoru i vremenu, radi sprečavanja iznenađenja i pravovremenog reagovanja na nastalu situ-

²⁷ Борбено правило артиљерије, привремено, 32.

²⁸ Доктрина Војске Србије (Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2010), 111.

²⁹ Доктрина Војске Србије, 112.

aciju. Težište obaveštajnog obezbeđenja je na prikupljanju podataka značajnih za donošenje pravovremene odluke o upotrebi jedinica artiljerijsko-raketne podrške u operacijama.

Obaveštajno obezbeđenje planira se i izvodi angažovanjem sopstvenih snaga, a dopunjuje se obaveštajnim podacima koji se dobijaju od pretpostavljene komande, podržanih, susednih ili sadejstvjućih jedinica.

Bezbednosno obezbeđenje je izuzetno važno za jedinice artiljerijsko-raketne podrške i sprovodi se u svim fazama izvođenja operacija. Ono obuhvata opštebezbednosne i vojno-policijske mere radi zaštite jedinica artiljerijsko-raketne podrške od svih izvora i oblika ugrožavanja bezbednosti.

Opštebezbednosne mere sprovode svi pripadnici jedinice artiljerijsko-raketne podrške, svako u svom domenu i nadležnosti. Opštebezbednosne mere sprovode se kroz sledeće aktivnosti: zaštitu podataka, odluka i drugih borbenih dokumenata; bezbednost i zaštitu tajnosti pokreta i posedanja vatrenih položaja i osmatračnica; zaštitu i nesmetan protok informacija, sprovođenjem naređenih mera ograničenja (ograničenje kretanja, zabrana pristupa nepozvanim licima, zabrana konzumiranja vode i hrane iz mesnih izvora); zaštitu naoružanja, tehnike i pogonskog goriva od diverzantskih dejstava neprijatelja; otkrivanje i identifikaciju nepoznatih i sumnjivih lica u rejonima vatrenih položaja i osmatračnica; sprečavanje širenja dezinformacija i panike među pripadnicima jedinice.

Vojnopolicijske mere realizuju organi Vojne policije, komande artiljerijsko-raketne jedinice ili podržane jedinice. Prilikom realizacije vojnopolicijskih mera težište je na planiranju i održavanju vojnog reda i discipline, obezbeđenja objekata, lica, dokumenata i naoružanja, regulisanja i kontrole vojnog saobraćaja, suzbijanja kriminaliteta na osnovu zakona i drugih propisa i naređenja.

Pri organizovanju bezbednosnog obezbeđenja naročitu pažnju treba obratiti na planiranje i organizovanje mera suprotstavljanja aktivnostima obaveštajno-izviđačkih i specijalnih snaga neprijatelja, jer su, s obzirom na borbene mogućnosti naoružanja i opreme, jedinice artiljerijsko-raketne podrške izuzetno unosan cilj za neprijateljeve snage.

„**Telekomunikaciono-informatičko obezbeđenje**, predstavlja sastavni deo integrisanog sistema komunikaciono-informatičkog obezbeđenja Vojske Srbije. Planira se organizuje i neprekidno ostvaruje na svim nivoima radi prikupljanja, obrade, prenosa, razmene i zaštite podataka i informacija u realnom ili približno realnom vremenu”.³⁰ Zbog toga je komunikaciono-informatičko obezbeđenje izuzetno značajno za jedinice artiljerijsko-raketne podrške u fazi izvođenja operacija, jer samo tačna, pravovremena, potpuna i važna informacija koja je u realnom vremenu donosi mogućnost suštinske prednosti i inicijative u odnosu na neprijatelja.

Telekomunikaciono-informatičko obezbeđenje u jedinicama artiljerijsko-raketne podrške sprovode sve jedinice, svaka na svom nivou i u okviru svojih nadležnosti. Da bi se što celishodnije i efikasnije iskoristilo ovo obezbeđenje u jedinicama artiljerijsko-raketne podrške uspostavljaju se: radio, radio-relejne, satelitske, kablovske, signalne i kao posebna vrsta komunikacija – poštanski saobraćaj. U odnosu na namenu u TklS vojske, u jedinicama artiljerijsko-raketne podrške koriste se: komunikacije komandovanja i rukovođenja, sadejstva i saradnje.

Imajući u vidu specifičnosti borbenog rasporeda, značaj, kao i načela upotrebe jedinica artiljerijsko-raketne podrške, veoma je važno najcelishodnije i najefikasnije organizo-

³⁰ *Борбено правило артиљерије, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 34.

vati telekomunikaciono-informatičko obezbeđenje. Zato je veoma bitno rad jedinica za Tkl prilagoditi veličini, uslovima organizovanja i funkcionisanja elemenata borbenog rasporeda artiljerijsko-raketnih jedinica.

Protivnuklearno, protivhemijsko i protivbiološko obezbeđenje (PNHBOb) obuhvata aktivnosti koje planiraju, organizuju i sprovode komande i jedinice artiljerijsko-raketne podrške radi umanjenja ili eliminisanja posledica koje mogu nastati ispoljavanjem nuklearno-hemijsko-biološke opasnosti.³¹ Realizuje se primenom opštih mera PNHBOb koje su dužni da planiraju, organizuju i sprovode svi pojedinci, komande i jedinice koje su u sastavu jedinica artiljerijsko-raketne podrške. „Opšte mere obuhvataju: izviđanje, korišćenje sredstava za zaštitu od NHB opasnosti, manevar snaga radi umanjenja efekata NHB opasnosti, dozimetrijsku kontrolu, dekontaminaciju i organizaciju kontrolno-zaštitne službe”.³²

Radiološko i hemijsko izviđanje u jedinicama artiljerijsko-raketne podrške obavlja posebno opremljeno i obučeno ljudstvo. Osnovni njihov zadatak je da se izviđanjem rejona razmeštaja elemenata borbenog rasporeda i njihovih pravaca kretanja pravovremeno otkrije kontaminacija zemljišta, vazduha, naoružanja i opreme radi preduzimanja mera zaštite i dekontaminacije.

„**Geotopografsko obezbeđenje** obuhvata: prikupljanje i obradu podataka o prostoru radi podrške procesu donošenja odluke, određivanje elemenata rasporeda sopstvenih i neprijateljskih snaga, pripremu elemenata za vatreno dejstvo i snabdevanje geotopografskim materijalom”.³³ Naročitu pažnju u ovom obezbeđenju jedinice artiljerijsko-raketne podrške treba da obrate na primenu i poređenje obaveštajnih podataka i podataka geografskog informacionog sistema. Na taj način komandovanju se obezbeđuje potpuna vizualizacija prostora izvođenja dejstava, a sve radi ostvarivanja preciznog dejstva po neprijatelju u toku izvođenja operacije.

Pravno **obezbeđenje** sprovodi se kroz davanje mišljenja i preporuka pri izradi naređenja, planova, pravila angažovanja i upotrebe borbenih sistema i oruđa, kao i pri izradi normativno-pravnih akata, a sve radi poštovanja međunarodnog humanitarnog prava i pozitivnog zakonodavstva, kojima su regulisana prava, dužnosti, krivična i disciplinska odgovornost pripadnika jedinica artiljerijsko-raketne podrške u izvođenju operacija.

Finansijsko obezbeđenje sprovodi se kroz: finansijsko poslovanje, vođenje poslovnih knjiga, izradu izveštaja o izvršenju finansijskog poslovanja i kontrolom nad zakonitim, namenskim i ekonomičnim raspolaganjem odobrenih sredstava i resursa.

Meteorološko i navigacijsko obezbeđenje stvara povoljne uslove za pravovremenu i uspešnu pripremu i upotrebu snaga u operaciji. Predstavlja neprekidan proces u radu jedinica artiljerijsko-raketne podrške. Ovo obezbeđenje pruža komandama i jedinicama potrebne podatke o trenutnim meteorološkim i hidrološkim uslovima i prognoze za određeni period.

„Najvažniji meteorološki podaci su: pravac, brzina i karakter vetra, temperatura vazduha i tla i oblačnost, a hidrometeorološki su: vodostaj reka, brzina protoka i tendencija vodostaja. Nosioци meteorološkog i navigacijskog obezbeđenja su izviđački organi”.³⁴

Logistička podrška ima zadatak da u toku izvođenja operacija obezbedi materijalne, zdravstvene i infrastrukturne preduslove za jedinice artiljerijsko-raketne podrške.

³¹ Борбено правило артиљерије, привремено, 41.

³² Исто.

³³ Правило артиљеријске бригаде, привремено (Ниш: Команда КоВ, 2013), 58.

³⁴ Правило артиљеријске бригаде, привремено, 60.

Manevar

Sve veća dinamika upotrebe i vatrena moć jedinica koje učestvuju u operacijama nameću pred jedinice artiljerijsko-raketne podrške zadatak da moraju ozbiljno voditi računa o manevaru. „Manevar predstavlja sinhronizovan pokret i dejstvo snaga čiji je cilj dovođenje u povoljniji položaj u odnosu na snage neprijatelja”.³⁵ Kada su u pitanju jedinice artiljerijsko-raketne podrške manevar se može definisati kao: „sinhronizovano, celishodno usklađeno i organizovano kretanje artiljerijsko-raketnih jedinica u toku izvođenja borbenih operacija, pri čemu se realizuju mere, radnje i postupci sa ciljem da se artiljerijske jedinice pravovremeno dovedu u takav borbeni položaj da efikasno, brzo i tačno ostvaruju vatrena dejstva po snagama neprijatelja, nanoseći mu gubitke, a da pri tome imaju što manje sopstvenih gubitaka u ljudskim i materijalnim resursima, stvarajući na taj način uslove za izvršenje borbenog zadatka”.³⁶ Artiljerijsko-raketne jedinice izvode manevar pokretom i vatrom.

Osnovna karakteristika manevara pokretom jeste da se on ostvaruje premeštanjem po dubini ili pregrupisavanjem sa jednog pravca dejstva na drugi, ako to borbeno situacija zahteva. Manevar pokretom veoma često koriste jedinice artiljerijsko-raketne podrške sa manjim dometom, načelno nakon svake ostvarene vatre. Jedinice artiljerijsko-raketne podrške sa većim dometom takođe koriste manevar pokretom, ali veoma ređe. Osnovni cilj manevara pokretom jeste da se obezbedi neprekidna vatrena podrška podržavanoj jedinici za sve vreme izvođenja operacije i da se spreče gubici sopstvenih snaga usled nemogućnosti upotrebe sopstvenih sistema. Radi ostvarivanja neprekidnosti artiljerijsko-raketne podrške veličina skoka prilikom izvođenja manevara pokretom iznosi 1/2 do 2/3 dometa.

Prilikom izvođenja manevara pokretom naročito treba voditi računa o njegovim negativnim stranama, koje se ogledaju u brzini premeštanja, osetljivosti na dejstvo artiljerijsko-raketnih jedinica neprijatelja u toku napuštanja vatrene položaja i posedanja rezervnog ili narednih vatrene položaja, osetljivosti na dejstvo neprijatelja iz vazdušnog prostora, otežanoj logističkoj podršci i otežanom održavanju veze.

Da bi se umanjile ili delimično sprečile ove negativne karakteristike manevara pokretom naročito je značajno svakodnevno povećavati nivo obučeniosti jedinica, posluža i jedinaca u rukovanju oruđima artiljerijsko-raketne podrške. Takođe, potrebno je uvek maskirati pokret i, u sadejstvu sa podržavanom jedinicom, obezbediti efikasnu zaštitu od dejstva neprijatelja iz vazdušnog prostora.

Jedna od osnovnih prednosti artiljerijsko-raketnih jedinica u operacijama jeste što one, pored manevara pokretom, radi ostvarivanja kontinuirane podrške podržavanoj jedinici, mogu ostvarivati i manevar vatrom. Suština manevara vatrom ogleda se u tome da jedinice artiljerijsko-raketne podrške za relativno kratko vreme mogu ostvariti dejstvo po neprijatelju u velikoj zoni dejstva, čime se menja težište dejstva u skladu sa trenutnom situacijom. Efikasan manevar vatrom stvara uslove za dobro obezbeđenje krila i bokova podržavane jedinice, kao i zaštitu od neprijateljevih vazdušnih desanata.

³⁵ *Доктрина Копнене војске* (Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012), 97.

³⁶ Зоран Кнежевић и Раде Славковић, „Специфичности и проблеми употребе снага артиљеријско-ракетне подршке у борбеним операцијама”, *Војно дело* 2012, зима 2012: 124.

Može se zaključiti da je manevar jedinica artiljerijsko-raketne podrške izuzetno važan prilikom izvođenja operacija. Posebno treba istaći ulogu manevra artiljerijsko-raketnim jedinicama u postizanju iznenađenja, čime se znatno utiče na tok izvođenja operacije podržavane jedinice. Zbog toga u operacijama treba da mu se posveti posebna pažnja, i to naročito upotrebom savremenih samohodnih oruđa i maksimalnim sprovođenjem zaštite snaga.

Borbena podrška

Bez obzira na to što je svaka operacija specifična, svaka za sebe po cilju, planiranju i načinu izvođenja, treba naglasiti veoma veliki, a u pojedinim momentima ključni uticaj borbene podrške na njih. Bobena podrška u izvođenju operacija znatno doprinosi ostvarivanju krajnjeg cilja.

U operacijama borbena podrška obuhvata vatrenu i operativnu podršku snaga. Vatre-
nom podrškom jedinicama artiljerijsko-raketne podrške stvaraju se uslovi za slobodan manevar sopstvenim snagama, sprečava manevar neprijatelja i utiče na njegov moral. Rezultati vatrene podrške iskazuju se kroz usporavanje, neutralisanje i uništavanje neprijateljevih snaga za izvođenje operacija. Efekti vatrene podrške ostvaruju se u dubini neprijateljeve teritorije ili u neposrednom dodiru sa neprijateljem.³⁷

Obim, jačina i karakter vatrene podrške prevashodno zavisi od vrste zadataka i vrste operacije koju izvodi podržavana jedinica, cilja operacije, borbenog rasporeda neprijatelja na pravcu angažovanja, odluke komandanta podržavane jedinice, ideje manevra, vrste i kalibra oruđa i odobrene količine municije, osobina zemljišta i raspoloživog vremena za pripremu i izvršenje zadatka.

Operativnom podrškom realizuje se zaprečavanje objekata, rejona i pravaca, savlađivanje veštačkih i prirodnih prepreka i uređenje puteva. Takođe, realizuju se i defanzivna dejstva protiv vazduhoplovnih snaga neprijatelja.³⁸

Uzimajući u obzir to da su snage artiljerijsko-raketne podrške izuzetno unosan cilj, naročito za neprijateljeve specijalne i vazduhoplovne snage, može se zaključiti da dosledna primena operativne podrške ostvaruje direktan uticaj na jedinice artiljerijsko-raketne podrške koje efikasnom vatre-
nom podrškom utiču na tok operacije.

Zaštita snaga

Zaštita snaga predstavlja sastavni i bitan deo svake operacije i, zavisno od situacije, raspoloživog vremena i vrste dejstava, ostvaruje se kroz: maskiranje, borbeno osiguranje, protivielektronsku i protivvazduhoplovnu zaštitu, utvrđivanje, nuklearno-hemijsko-biološku zaštitu, disperziju, pokretljivost, detekciju i upozorenje na pretnju i identifikaciju u borbi.³⁹

Maskiranje obuhvata sakrivanje, imitaciju i lažna dejstva.⁴⁰ Sprovodi se radi prikrivanja stvarnog borbenog rasporeda, čime se snage neprijatelja direktno dovode u zabludu

³⁷ Доктрина Копнене војске (Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012), 104.

³⁸ Доктрина Копнене војске, 105.

³⁹ Исто.

⁴⁰ Исто.

u vezi sa rasporedom, jačinom i namerama jedinica artiljerijsko-raketne podrške. Maskiranje se sprovodi planski i neprekidno uz korišćenje formacijskih i priručnih sredstava, vodeći računa i o njegovoj usklađenosti sa uslovima zemljišta i vremena. Kod jedinica artiljerijsko-raketne podrške naročitu pažnju treba obratiti na maskiranje inženjerskih radova, optičkih i drugih instrumenata danju i izvora svetlosti noću, na maskiranje tragova oruđa prilikom posedanja vatrenog položaja i njegove promene, kao i prikriivanje rasporeda sredstava logističke podrške.

„**Borbeno osiguranje** ostvaruje se primenom organizacionih, fizičkih i tehničkih mera zaštite i formiranjem različitih organa, shodno objektima, uslovima i snagama koje se osiguravaju”.⁴¹ Radi ostvarivanja borbenog osiguranja jedinice artiljerijsko-raketne podrške osiguravaju se pogodnim rasporedom svojih jedinica u borbenom rasporedu i rejonu razmeštaja podržanih jedinica i neposrednim osiguranjem svih jedinica i komandi. Poslove borbenog osiguranja jedinice artiljerijsko-vatrene podrške realizuju ljudskim i materijalnim resursima koji su im na raspolaganju.

Protivelektronska zaštita predstavlja aktivnost usmerenu na zaštitu snaga u operacijama od efekata elektronskih dejstava neprijatelja. Protivelektronsku zaštitu jedinica artiljerijsko-raketne podrške čine organizacijske, taktičke i tehničke mere i postupci koji obezbeđuju uspešan rad elektronskih sredstava sopstvenih jedinica, neprekidnost telekomunikacija, komandovanja i upravljanja i rukovanja artiljerijskom vatrom. Postiže se merama protivelektronske zaštite sopstvenih elektronskih sredstava, dejstvom po neprijateljevim elektronskim sredstvima i sistemima radi njihovog neutralisanja ili uništenja, kao i elektronskim maskiranjem (planskom predajom lažnih informacija ili demonstracijom lažnih elektronskih sredstava na osnovu plana obmanjivanja i maskiranja).⁴²

Planiranje i organizacija protivelektronske zaštite je neprekidan proces koji se sprovodi na svim nivoima. Radi toga naročitu pažnju treba obratiti na sledeće mere: radio-saobraćaj treba koristiti za predaju kratkih informacija, ukoliko to situacija dozvoljava, uz najmanju snagu uređaja i usmereno zračenje; češće treba menjati mesta radio-stanica i na taj način otežavati njihovo otkrivanje radio-goniometrisanjem; saobraćaj obavljati brzo, tačno, prema propisanim uputstvima i uz stalnu primenu kriptozastite; naročitu pažnju treba obratiti na tehničku i fizičku kontrolu žičnih spojnih puteva i obezbediti fizičku zaštitu stanica telekomunikacija; telekomunikacije uključivati u saobraćaj postupno, načelno, sledećim redom: kurirske, žične, signalne, radio-relejne i radio-komunikacije. Takođe, neprekidno treba izveštavati o pojavi ometanja.⁴³

Uzimajući u obzir gabarite i efekte koji nastaju prilikom pokreta i dejstva, kao i moćnosti savremenih sredstava za vazduhoplovnu vatrenu podršku, **protivvazduhoplovna zaštita** jedinica artiljerijsko-raketne podrške ima izuzetno veliki značaj na izvođenje operacija.

„Protivvazduhoplovna zaštita obuhvata aktivne i pasivne mere zaštite snaga od dejstava neprijatelja iz vazdušnog prostora. Aktivnim merama odvrćaju se i neutrališu snage neprijatelja za dejstvo iz vazdušnog prostora, a pasivnim merama stvaraju povoljni uslovi za sopstvene snage i otklanjaju efekti eventualnog dejstva neprijatelja”.⁴⁴

⁴¹ Доктрина операција Војске Србије (Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012), 77.

⁴² Борбено правило артиљерије, привремено (Ниш: Команда КоВ, 2013), 48.

⁴³ Исто.

⁴⁴ Борбено правило артиљерије, привремено, 49.

Aktivne mere protivvazduhoplovne zaštite jedinice artiljerijsko-raketne podrške realizuju samostalno dejstvom po rejonima baziranja neprijateljevih vazduhoplova i infrastrukturi ili pridodatim jedinicama za PVD direktnim dejstvom po neprijateljevim vazduhoplovima.

Pasivne mere protivvazduhoplovne zaštite sprovode sve jedinice artiljerijsko-raketne podrške primenom taktičkih i tehničkih mera i postupaka kroz: utvrđivanje i zaklanjanje ljudstva i sredstava; izvođenje kretanja noću i u uslovima slabe vidljivosti; maskiranjem vatrenih položaja; manevrom vatrom i pokretom i neprekidnim osmatranjem vazdušnog prostora.

„**Utvrđivanje** obuhvata podešavanje postojećih prirodnih i veštačkih objekata na zemljištu i izgradnju novih objekata za vatreno dejstvo, osmatranje, komandovanje i kretanje”.⁴⁵

Osnovni zadatak utvrđivanja jeste da se stvore što povoljniji uslovi za osmatranje, komandovanje, vatreno dejstvo i zaštitu žive sile, vatrenih i drugih sredstava, a takođe i da se poveća otpornost sopstvenih snaga na dejstvo neprijatelja. Utvrđivanje se ostvaruje kroz izradu zaklona za ljudstvo i oruđa. Obim utvrđivanja zavisi od vrste i cilja predstojeće operacije, kao i od mogućnosti i jačine eventualnog neprijatelja i, u načelu, može biti: prvi stepen utvrđivanja, drugi stepen utvrđivanja ili treći stepen utvrđivanja.⁴⁶

Redosled radova na utvrđivanju zavisi karakteristika situacije, ali uglavnom se prvo izrađuju objekti za vatreno dejstvo, objekti za osmatranje i komandovanje i, na kraju, skloništa za ljudstvo i tehniku. U toku izrade objekata utvrđivanja naročito treba obratiti pažnju na to da se što više iskoriste uslovi koje nudi zemljište, pogodni veštački objekti i ranije izrađeni objekti utvrđivanja. Veoma važno je napomenuti da izrađene zaklone neprekidno treba dograđivati i maskirati, čime se stvaraju najbolji uslovi za dejstvo, zaštitu, osmatranje i komandovanje.

Nuklearno-hemijsko-biološka (NHB) zaštita sastoji se od mera koje jedinice artiljerijsko-raketne podrške ostvaruju izviđanjem, korišćenjem sredstava za zaštitu, manevrom snaga i organizacijom kontrolno-zaštitne službe. Pravilno, adekvatno i valjano sprovođenje mera nuklearno-hemijsko-biološke zaštite postiže se sprovođenjem mera lične i kolektivne zaštite. Takođe, veliku ulogu u NHB zaštiti ima i izrada i maskiranje objekata za dejstvo i zaštitu ljudstva i PS, način korišćenja prirodnih svojstava zemljišta i veštačkih objekata u rejonima razmeštaja i rastresit raspored, naročito na vatrenim položajima.

„**Disperzijom** snaga artiljerijsko-raketne podrške u zoni operacije postiže se rastresit raspored elemenata borbenog rasporeda i umanjuje verovatnoća uništenja sopstvenih snaga”.⁴⁷ Disperziju snaga koriste sve jedinice artiljerijsko-raketne podrške – svaka na svom nivou i u okviru sopstvenih nadležnosti. Disperziju snaga treba primenjivati uvek kada to situacija dozvoljava, primenom rastresitog rasporeda i veštim korišćenjem prirodnih svojstava zemljišta i veštačkih objekata u rejonima razmeštaja, kako bi se umanjili sopstveni gubici.

Pokretljivost jedinica artiljerijsko-raketne podrške ima veliki uticaj na izvođenje operacija. „Ona predstavlja sposobnost brzog prebacivanja jedinica artiljerijsko-raketne podrške na velika rastojanja”.⁴⁸ Zbog toga pokretljivost jedinica artiljerijsko-raketne podrške direktno utiče na obezbeđenje visokog tempa za izvođenje operacije i sposobnosti

⁴⁵ Исто.

⁴⁶ Исто.

⁴⁷ Борбено правило артиљерије, привремено, 50.

⁴⁸ Исто.

za efikasnu i pravovremenu vatrenu podršku. Radi postizanja pokretljivosti jedinica artiljerijsko-raketne podrške treba stalno insistirati na ispravnosti borbenih sistema i opreme. Za obezbeđenje pokretljivosti poseban značaj imaju formacijske i pridodate inženjerske jedinice.

Detekcija i upozorenje na pretnju obuhvata mere koje jedinice artiljerijsko-raketne podrške preduzimaju radi: „pravovremenog otkrivanja aktivnosti neprijatelja, obezbeđenja potrebnog vremena za dejstvo i preduzimanje mera za smanjenje efekata neprijateljevog dejstva”.⁴⁹ Sve jedinice artiljerijsko-raketne podrške dužne su da organizuju osmatranje u dodeljenim rejonima i obezbede pravovremeno otkrivanje i izveštavanje o aktivnostima neprijatelja.

„**Identifikacija u borbi** je proces kojim se objedinjavaju aktivnosti na: identifikaciji objekata dejstva, praćenju situacije i primeni specifičnih mera radi povećanja operativne efikasnosti sistema naoružanja i smanjenja broja žrtava izazvanih vatrenim dejstvima sopstvenih snaga”.⁵⁰ Postiže se preciznim sadejstvom sa podržavanom jedinicom kroz određivanje zona osmatranja, preciziranje osnovnih i dopunskih vatrenih zona, ugovaranjem jasnog načina pokazivanja ciljeva i preciznim definisanjem rejona rasporeda podržavanih jedinica.

Imajući u vidu karakteristike savremenih operacija i zadatke jedinica artiljerijsko-raketne podrške, može se reći da je uticaj zaštite snaga na njihovo izvođenje neprocenljiv. Pri tome treba imati u vidu sve veći jaz u tehničkoj opremljenosti artiljerijsko-raketnih jedinica pojedinih zemalja.

Civilno-vojna saradnja

Civilno-vojna saradnja je nezaobilazan sadržaj izvođenja operacija, a njeno uspešno realizovanje zavisi od uslova i stanja u odnosima jedinica artiljerijsko-raketne podrške i civilnog okruženja. „Civilno-vojna saradnja ostvaruje se realizacijom sadržaja koji predstavljaju skup međusobno usklađenih i povezanih zadataka. Sadržaji civilno-vojne saradnje su: uspostavljanje i održavanje civilno-vojne veze, podrška činocima civilnog okruženja i podrška sopstvenim snagama”.⁵¹

Svrha saradnje jeste umanjeње uticaja civilnog okruženja na izvođenje operacije. Uzimajući u obzir specifičnosti, mesto i ulogu artiljerijsko-raketnih jedinica u okviru borbenog rasporeda podržavane jedinice, kao i značaj činilaca civilnog okruženja, civilno-vojnoj saradnji u izvođenju operacija treba da se posveti adekvatna pažnja.

Zaključak

Operacije koje se izvode u savremenom operativnom okruženju sve više dobijaju specifičnu dimenziju, koju karakteriše upotreba naoružanja koje poseduje veoma veliku vatrenu moć, precizno dejstvo po ciljevima sa velike udaljenosti i velika pokretljivost.

⁴⁹ *Доктрина операција Војске Србије* (Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012), 78.

⁵⁰ *Борбено правило артиљерије, привремено* (Ниш: Команда КоВ, 2013), 51.

⁵¹ *Доктрина цивилно-војне сарадње Војске Србије* (Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012), 78.

Upravo ove karakteristike u prvi plan ističu presudan i odlučujući značaj artiljerijsko-raketne podrške u operacijama.

Često se dešava da bez obzira na kvalitetno i sveobuhvatno izvršenu pripremu u presudnim momentima izvođenja operacija izostane odlučujuća podrška glavnim snagama ili snagama u rezervi, efikasna zaštita krila i bokova i snažno dejstvo po neprijateljevim artiljerijsko-raketnim jedinicama, jedinicama za PVD, rezervi i desantnim snagama. Da se ovakvi propusti ne bi dogodili, veliku pažnju treba pokloniti artiljerijsko-raketnoj podršci u fazi izvođenja operacija.

Upravo kroz razmatranje artiljerijsko-raketne podrške kao značajnog faktora u svim etapama izvođenja operacije u ovom radu je istaknut njen uticaj i značaj. Naročito se ističu pojedine specifičnosti u izvođenju artiljerijsko-raketne podrške u savremenim uslovima i u njenom usaglašavanju sa podržavanom jedinicom.

Ove specifičnosti artiljerijsko-raketne podrške u fazi izvođenja operacije treba da imaju u vidu prevashodno komandanti koji imaju mogućnost njenog korišćenja. Samo dobrim i sveobuhvatnim sagledavanjem mesta, uloge i zadataka artiljerijsko-raketne podrške kroz sve etape izvođenja operacija pruža se objektivna mogućnost za sagledavanje svih njenih prednosti i nedostataka. Na taj način pruža se mogućnost maksimalnog iskorišćenja svih prednosti i svođenje problema, nedostataka i teškoća u izvođenju artiljerijsko-raketne podrške na najmanju meru.

Literatura

- [1] *Борбено правило артиљерије*. Ниш: Команда КоВ, 2013.
- [2] *Борбено правило артиљеријска батерија (вод одељење) за подршку*. Београд: ВИЗ, 1979.
- [3] *Борбено правило артиљеријски пук (бригада) за подршку*. Београд: ВИЗ, 1983.
- [4] Грујић, Милан. „Артиљеријско-ракетна подршка одбрамбених дејстава снага на војишту у почетном периоду рата”. Испитна тема за чин генерал-мајора., ЦВШ ЈНА, 1986.
- [5] *Доктрина Војске Србије*. Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2010.
- [6] *Доктрина Копнене војске*. Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012.
- [7] *Доктрина операција Војске Србије*. Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012.
- [8] *Доктрина цивилно-војне сарадње Војске Србије*. Београд: Медија Центар „Одбрана”, 2012.
- [9] Кнежевић, Зоран и Славковић Раде. „Специфичности и проблеми употребе снага артиљеријско-ракетне подршке у борбеним операцијама”. *Војно дело* 2012, зима 2012: 115-128.
- [10] *Правило артиљеријске бригаде, привремено*. Ниш: Команда КоВ, 2013.
- [11] *Правило артиљеријски дивизион за подршку*. Београд: ВИЗ, 1976.
- [12] Rosić, Berislav, Vojo Vidojević, Dušan Rodić, Izet Fetahović, Zvonko Radman, Nikolaj Marčesku. *Артиљерија тактичко-оперативна употреба*. Београд: ВИЗ, 1976.
- [13] *Упутство за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије*. Београд: ГШВС, 2013.